

Boetendieks: vlot geschreven Gron

Het lijkt me nogal duidelijk, dat iedere schrijver van de tegenwoordig zo populaire „stukjes” in kranten en weekbladen met bijzondere moeilijkheden komt te zitten, als hij besluit zijn stukjes te bundelen en zich vervolgens zet aan de samenstelling van het door hem ge-

indruk

wenste boek. Iets van zijn moeilijkheden openbaart zich meestal wel meteen aan de meest argeloze en de meest welwillende lezer die tenslotte zo'n boek in zijn handen neemt. In haast alle gevallen maakt de schrijver immers een keuze uit wat hij eerder in krant of weekblad liet verschijnen. Dat doet hij overigens volkomen terecht, maar hij laat zijn lezers intussen wel met de vraag zitten of hij voor publicatie van zijn verhalen in boekvorm een

grotere verantwoordelijkheid voelt dan voor die in krant of weekblad. Meent hij misschien het voor krant of weekblad minder nauw te mogen nemen dan voor een boek? Ik meen in ieder geval, dat hij dat inderdaad mag en dat bij de samenstelling van zijn boek bijzondere eisen moeten gelden, waarmee hij bij de oorspronkelijke publicatie niets van doen had.

Buiten beschouwing blijft nu de noodzakelijke keuze die wel gemaakt moet worden, omdat het aantal beschikbare verhalen eenvoudig te groot is voor een aanvaardbare omvang van het te maken boek. Dat betekent evenwel helemaal niet, dat zo'n keuze een meer gemakkelijke zou zijn. Integendeel. Maar waar het bij iedere keuze om gaat, is het harde feit, dat een verhaal in een boek moet wedijveren met het volgende verhaal en dan nog eens met alle verhalen die in het boek opgenomen worden. Met andere woorden, de schrijver kan niet volstaan met een keuze op grond van zijn toevallige voorkeur voor het een

of ander verhaal, hij moet met de beschikbare verhalen een boek proberen te componeren, waarbij de voortgang van verhaal naar verhaal een compositorische eenheid vormt. Bij de oorspronkelijke publicatie in krant of weekblad is er van onderlinge wedijver tussen de stukken in deze zin natuurlijk geen sprake en over compositie, zoals hiervoor bedoeld, hoeft de schrijver zich al helemaal geen zorgen te maken. Hij schrijft immers geen vervolghet verhaal. Een mooie theorie over de samenstelling van zulke verzamels, niet waar? Maar toch niet meer dan theorie.

David Hartsema heeft het erop gewaagd uit zijn serie Binnendieks-Boetendieks, die al zo'n twee jaar iedere zaterdag in Deze Krant te lezen is, een keuze te maken. Het is misschien best de moeite waard zijn keuze te toetsen aan die mooie theorie van zo pas of omgekeerd. Het ging immers maar om een theorie. Welnu dan.

Hartsema heeft aan de verhalen die hij gebundeld heeft onder de titel Boetendieks en Binnendieks een inleiding vooraf laten gaan. Die inlei-

ding is zoiets als een verantwoording van het ontstaan en de bedoeling van zijn stukken. Een nummer van het vroegere Maandblad Groningen heeft het hem allemaal aangedaan. Daarin trof hem, zo deelt hij mee, een beschrijving van Zoutkamper typen en ontdekte hij een aantal oude foto's uit de plaats Zoutkamp. Dat alles tezamen riep bij hem - David Hartsema is uit Zoutkamp als zoon van een schippersgezin afkomstig - een stroom van herinneringen wakker, ook aan verhalen waarmee hij opgegroeid is. Die verhalen vooral en, naar ik aanneem, wat hij daar bij gefantaseerd heeft, leken hem de moeite waard nu ook maar eens opgeschreven te worden. En daarmee is het kader van zijn stukken in Deze Krant en aan de keuze die hij daaruit maakte voor zijn boek, voldoende duidelijk gegeven. De verbindende eenheid van zijn serie is blijkbaar Zoutkamp uit zijn jonge jaren, en ook nog wel van daarvoor, getekend in een reeks portretten van dorpse typen en beschrijvingen van dorpse voorvallen. Voor zijn boek Boetendieks en Binnendieks moet

daarin dan ook de compositie-eenheid gezocht worden.

Binnen dit gegeven kader Hartsema zich voor zijn serie krant om opvolging en ondersteuning van verhaal tot verhaal nauwelijks bekommeren, ook al heeft die veel weg van een vervolghet verhaal waarin Zoutkamp als hoofdpersonage op de een of andere manier uit de krant moet komen. De manier die Hartsema daarvoor gekozen heeft, is die van een reeks van momentopnamen, waarmee alleen maar de sfeer van de oude dorp wordt opgeroepen. In zulke momentopnamen staan de typen en -voorvallen model, daarmee is het goed en afgewerkt. Maar in het uit de serie in de krant enige keuze samengestelde boek zo'n manier van werken zich te waken, omdat de lezer naar een samenhang gaat zoeken, die niet bestaat. De verhalen spelen zich weliswaar in Zoutkamp af of het zijn Zoutkamper, over wie verteld wordt, Zoutkamp zelf wil maar niet het hoofdpersoon van het boek worden. Zoutkamp kan trouwens ook niet

vlot geschreven Groninger bundel

der verhaal, hij moet met de bekende verhalen een boek proberen componeren, waarbij de voortgang verhaal naar verhaal een compositische eenheid vormt. Bij de oorspronkelijke publicatie in krant of blad is er van onderlinge wedijveren tussen de stukken in deze zin nauwelijks geen sprake en over compositie zoals hiervoor bedoeld, hoeft de schrijver zich al helemaal geen zorgen te maken. Hij schrijft immers geen afzonderlijk verhaal. Een mooie theorie over de samenstelling van zulke verhalenbundels, niet waar? Maar toch meer dan theorie.

David Hartsema heeft het erop gezegd met zijn serie Binnendiels-Boetendiels, die al zo'n twee jaar iedere dag in Deze Krant te lezen is, de keuze te maken. Het is misschien de moeite waard zijn keuze te vergelijken aan die mooie theorie van zojuist of omgekeerd. Het ging immers om een theorie. Welnu dan.

Hartsema heeft aan de verhalen die gebundeld heeft onder de titel Binnendiels en Binnendiels een inleiding vooraf laten gaan. Die inlei-

ding is zo iets als een verantwoording van het ontstaan en de bedoeling van zijn stukken. Een nummer van het vroegere Maandblad Groningen heeft het hem allemaal aangedaan. Daarin trof hem, zo deelt hij mee, een beschrijving van Zoutkamper typen en ontdekte hij een aantal oude foto's uit de plaats Zoutkamp. Dat alles tezamen riep bij hem - David Hartsema is uit Zoutkamp als zoon van een schippersgezin afkomstig - een stroom van herinneringen wakker, ook aan verhalen waarmee hij opgegroeid is. Die verhalen vooral en, naar ik aanneem, wat hij daar bij gefantaseerd heeft, leken hem de moeite waard nu ook maar eens opgeschreven te worden. En daarmee is het kader van zijn stukken in Deze Krant en aan de keuze die hij daaruit maakte voor zijn boek, voldoende duidelijk gegeven. De verbindende eenheid van zijn serie is blijkbaar Zoutkamp uit zijn jonge jaren, en ook nog wel van daarvoor, getekend in een reeks portretten van dorpse typen en beschrijvingen van dorpse voorvallen. Voor zijn boek Boetendiels en Binnendiels moet

daarin dan ook de compositorische eenheid gezocht worden.

Binnen dit gegeven kader hoeft Hartsema zich voor zijn serie in de krant om opvolging en ondersteuning van verhaal tot verhaal nauwelijks te bekommeren, ook al heeft die serie veel weg van een vervolgverhaal waarin Zoutkamp als hoofdpersoon op de een of andere manier uit de verf moet komen. De manier die Hartsema daarvoor gekozen heeft, is die van een reeks van momentopnamen, waarmee alleen maar de sfeer van het oude dorp wordt opgeroepen. Voor zulke momentopnamen staan dorps-typen en -voorvallen model. En daarmee is het goed en afgelopen. Maar in het uit de serie in de krant na enige keuze samengestelde boek moet zo'n manier van werken zich wel wreken, omdat de lezer naar een samenhang gaat zoeken, die niet bestaat. De verhalen spelen zich weliswaar in Zoutkamp af of het zijn Zoutkam-pers, over wie verteld wordt, maar Zoutkamp zelf wil maar niet de hoofdpersoon van het boek worden. Zoutkamp kan trouwens ook niet de

hoofdpersoon worden, omdat Hartsema dat, gezien de wijze waarop hij met en in zijn verhalen te werk gaat, kennelijk niet gewild heeft. En daarop lijkt de hiervoor ontwikkelde theorie over eenheid en compositie van zo'n verhalenbundel stuk te lopen. Maar dat is alleen maar schijn, welk voordeel het opstellen van theorieën wel vaker heeft.

De verhalen van Hartsema in Boetendiels en Binnendiels zijn vrij eenvoudig van opzet en uitwerking. Ze laten zich gemakkelijk lezen en bezitten nog heel wat kenmerken van het mondeling doorvertelde verhaal, in sommige gevallen zijn ze ook duidelijk als zodanig herkenbaar. Literaire pretentie hebben ze nauwelijks, wat de sfeertekening alleen maar ten goede komt. En dat is maar gelukkig, zou ik van zulke verhalen willen zeggen. Toch kan ik mij binnen de getroffen keuze uit de voorhanden stukken een hier en daar wat andere opeenvolging in het boek best voorstellen. Ik maak me sterk, dat ook Hartsema daar achteraf bekeken zo over denkt. De door hem vastgestelde volgorde van de ver-

halen geeft in het begin van het boek de indruk, dat er naar een kenmerkende opbouw gezocht is. Zo'n opbouw is echter niet gevonden. Maar zoals ik al zei: in een dergelijke bundel staan de verhalen in onderlinge wedijver tegenover elkaar en daardoor wel eens die gewenste opbouw in de weg. In dat geval blijft de schrijver met een onoplosbaar probleem zitten en doet hij er maar het beste aan knopen door te hakken. Dat heeft Hartsema blijkbaar gedaan. Ik kan het hem niet kwalijk nemen, want wij hebben er een vlot geschreven Groninger boek met verhalen uit vroeger tijd in en om Zoutkamp aan over gehouden, waarvan aan menigeen zijn plezier kan belevens.

Tekst: H. Entjes

David Hartsema, Boetendiels en Binnendiels. (Stabo/Sasland, Groningen) 154 blz.